

Ár 2013, föstudaginn 16. ágúst, er fundur haldinn í úrskurðarnefnd um viðskipti við fjármálafyrirtæki.

Mætt eru: Mætt eru: Haukur Guðmundsson, formaður, Geir Arnar Marelsson, Hildigunnur Hafsteinsdóttir, Jóhann Tómas Sigurðsson og Oddur Ólason.

Fyrir er tekið **mál nr. 38/2013**:

M
gegn
F

og kveðinn upp svohljóðandi

ú r s k u r ð u r :

I.

Málsmeðferð.

Málsaðilar eru M, hér eftir nefndur sóknaraðili, annars vegar og F, hér eftir nefndur varnaraðili, hins vegar.

Málið barst úrskurðarnefndinni 22. apríl 2013, með kvörtun sóknaraðila, dagsettri 22. apríl 2013. Með bréfi nefndarinnar, dagsettu 24. apríl 2013, var kvörtunin send varnaraðila og honum gefinn kostur á að tjá sig um hana og skýra sjónarmið sín. Svör varnaraðila bárust með bréfi dagsettu 23. maí 2013. Var bréfið sent sóknaraðila, með bréfi nefndarinnar, dagsettu 24. maí 2013, og honum gefinn kostur á að koma á framfæri athugasemdum sínum. Athugasemdir bárust ekki frá sóknaraðila.

Málið var tekið fyrir á fundi nefndarinnar 16. ágúst 2013.

II.

Málsatvik.

Þann 15. ágúst 2000 var skuldabréf nr. X, að fjárhæð kr. 2.240.000, gefið út af A, til FF. Varnaraðili hefur nú tekið yfir réttindi og skyldur FF skv. skuldabréfinu. Sóknaraðili, B og C tókust á hendur sjálfskuldarábyrgð in solidum á láninu. Óskuðu þær eftir að mat færi ekki fram á greiðslugetu útgefanda og settu upphafsstafi sína við það val. Staðfestu ábyrgðarmenn að hafa kynnt sér fræðslurit bankans um ábyrgðir.

Þann 27. ágúst 2001, 12. júlí 2002, 18. ágúst 2003, 27. júní 2005 og 28. mars 2007 voru gerðar breytingar á greiðsluskilmálum skuldabréfs nr. X, sem sóknaraðili skrifaði m.a. undir.

Þann 19. mars 2007 var skjalið „Niðurstöður greiðslumats“ undirritað. Greiðandi var A. Fram kom að áætluð greiðslugeta með skuldum væri kr. -116.906 en nettó eignastaða var kr. -5.927.851. Staðfestu greiðandi og ábyrgðarmenn að hafa fengið afhent, kynnt sér og skilið þetta mat á greiðslugetu greiðanda og samþykkt það sem fullnægjandi fyrir sig. Þau höfðu einnig kynnt sér fræðslurit FF fyrir ábyrgðarmenn. Eftirfarandi kom fram: „FF vekur athygli á því að greiðandi stenst ekki greiðslumat. Undirritaðir staðfesta að þeir hafi kynnt sér greiðslumatið og samkvæmt niðurstöðu matsins getur greiðandi ekki greitt af fyrirhuguðu láni. Með

undirritun sinni staðfestir greiðandi að FF hefur ráðlagt honum frá lántöku þessari en hann óskar engu að síður eftir að lánið verði veitt. Með undirritun sinni staðfesta ábyrgðarmenn og veðsali að þeim hefur verið kynnt niðurstaða greiðslumatsins, en þeir óska engu að síður að lánið verði veitt og að þeir gangi í ábyrgð fyrir því.“

Þann 5. júlí 2012 benti umboðsmaður skuldara fyrir hönd sóknaraðila varnaraðila á að ekki fengist séð að framkvæmt hefði verið greiðslumat við framangreinda lántöku. Óskað var eftir afstöðu varnaraðila á gildi umræddrar ábyrgðar. Varnaraðili kvað ábyrgðina gilda, þann 6. júlí 2012.

Sóknaraðili skaut málinu til nefndarinnar með kvörtun dagsettri 22. apríl 2013.

III.

Umkvörtunarefni.

Sóknaraðili krefst þess að ábyrgð hennar vegna láns nr. X verði felld úr gildi. Sóknaraðili kveður varnaraðila ekki hafa farið eftir samkomulagi við notkun sjálfskuldarábyrgða frá 27. janúar 1998 við umrædda lánveitingu. Bendir sóknaraðili á að ekki hafi verið framkvæmt greiðslumat við lánveitinguna eins og 3. gr. samkomulagsins kveði á um.

IV.

Athugasemdir varnaraðila.

Varnaraðili krefst þess aðallega að kröfu sóknaraðila verði vísað frá. Til vara er þess krafist að kröfu sóknaraðila verði hafnað.

Til stuðnings aðalkröfu sinni vísar varnaraðili til þess að málatilbúnaður sóknaraðila sé svo vanreifaður að erfitt sé að taka til efnislegra varna í málinu. Máli sínu til stuðnings bendir varnaraðili á e-lið 6. gr. samþykktu fyrir úrskurðarnefnd um viðskipti við fjármálafyrirtæki.

Varnaraðili byggir aðalkröfu sína á því að málsástæður sóknaraðila styðji ekki kröfugerð hennar. Þannig sé gerð krafa um niðurfellingu tiltekinnar ábyrgðar. Rökstuðningur hennar fyrir kröfugerðinni sé eftirfarandi: „*Ekki var framkvæmt greiðslumat við umrædda lánveitingu eins og kveður á um í 3. gr. samkomulagsins.*“

Bendir varnaraðili á að ógilding löggerninga verði almennt að byggjast á ógildingarheimild, þ.e. lagaákvæðum eða ólögfestum meginreglum. Í því samhengi vísar varnaraðili til dóms Hæstaréttar í máli nr. 638/2010. Bendir varnaraðili á að sóknaraðili hafi einungis vísað til þess að greiðslumat hafi ekki verið framkvæmt, sem grundvöll niðurfellingar ábyrgðarinnar. Varnaraðili bendir jafnframt á að í samkomulaginu sé ekki að finna neinar reglur um ógildi ábyrgða. Sóknaraðili hafi ekki tilgreint neina ógildingarheimild máli sínu til stuðnings og því sé kröfugerð hennar svo óljós að erfitt sé fyrir varnaraðila að taka til varna í málinu og því þurfi varnaraðili að byggja málatilbúnað sinn á öllum mögulegum vörnum sem komast að, þ.e.a.s. verði málinu ekki vísað frá.

Varnaraðili bendir enn fremur á að sú staðreynd að greiðslumat hafi ekki verið framkvæmt geti ekki ein og sér ráðið niðurstöðu um gildi ábyrgðar eða veðsetningar. Líkt og komið hafi fram í fjölmörgum úrskurðum nefndarinnar og úrlausnum dómstóla þurfi að taka mið af öllum heildaratvikum máls þegar metið sé hvort tilefni sé til að ógilda löggerning. Sóknaraðili hafi enga tilraun gert til slíkrar röksemdafærslu og því sé óljóst á hvaða grundvelli krafa hennar sé byggð.

Að öllu framangreindu virtu telur varnaraðili málatilbúnað sóknaraðila svo óljósan og ótækan til úrskurðar að vísa verði málinu frá, sbr. e-lið 6. gr. samþykktu fyrir úrskurðarnefnd um viðskipti við fjármálafyrirtæki.

Til stuðnings varakröfu sinni vísar varnaraðili til þess að bankinn telji vanrækslu á að framkvæma greiðslumat á lántaka við lántökuna á árinu 2000 ekki gefa tilefni til þess að ógilda ábyrgð sóknaraðila.

Bendir varnaraðili á að sé krafa sóknaraðila um ógildingu veðsetningarinnar byggð á 36. gr. laga nr. 7/1936 um samningsgerð, umboð og ógilda löggerninga, þó án þess að það sé tekið fram, þurfi við mat á því hvort löggerningur skuli ógiltur á grundvelli ákvæðisins alltaf að framkvæma sanngirnismat. Við slíkt mat þurfi að taka tillit til allra málsatvika og sú staðreynd ein að greiðslumat hafi ekki verið framkvæmt leiði ekki sjálfkrafa til niðurfellingar ábyrgðar, sbr. dóm Hæstaréttar í máli nr. 116/2010.

Bendir varnaraðili á að líta þurfi til þess að sóknaraðili hafi gengist í ábyrgð til tryggingar endurgreiðslu láns nr. X. Óumdeilt sé að ekki hafi verið framkvæmt greiðslumat við þá lánveitingu. Hins vegar hafi sóknaraðili að sama skapi ekki óskað eftir að greiðslumat yrði framkvæmt á lántaka heldur þvert á móti óskað eftir að það yrði ekki gert. Telur varnaraðili það benda til þess að niðurstaða greiðslumats hefði ekki haft áhrif á ákvörðun sóknaraðila um að gangast í ábyrgð á láninu.

Varnaraðili vísar til þess að samkvæmt 5. gr. samkomulagsins beri fjármálafyrirtæki að tilkynna ábyrgðarmanni um vanskil sem verði á fjárhagslegri skuldbindingu sem hann sé í ábyrgð fyrir. Jafnframt sé fjármálafyrirtæki óheimilt að breyta skilmálum láns nema með samþykki ábyrgðarmanns. Við sanngirnismatið þurfi því að horfa til þess að sóknaraðili hafi fengið tilkynningar um vanskil lántaka og í kjölfar þess hafi hún samþykkt fimm skilmálabreytingar á skuldabréfinu og við þá síðustu hafi verið framkvæmt greiðslumat á lántaka, sem hafi verið neikvætt. Við skilmálabreytingarnar hafi ýmist verið að lengja í skuldabréfinu eða heimila greiðslu vaxtagjalddaga í ákveðinn tíma. Hafi sóknaraðili undirritað skilmálabreytingarnar vitandi að lántaki ætti í erfiðleikum með greiðslu afborgana af skuldabréfinu. Bendi sú staðreynd, þ.e. að sóknaraðili hafi hafnað greiðslumati og undirritað skilmálabreytingarnar, eindregið til þess að þegar sóknaraðili hafi gengist í ábyrgð fyrir skuldabréfinu hefði niðurstaða greiðslumats ekki skipt sóknaraðila nokkru máli, hann hefði hvort eð er samþykkt að gangast í ábyrgð fyrir lántaka. Í því samhengi vísar varnaraðili til dóms Hæstaréttar í máli nr. 343/2012. Þegar atvik máls þessa séu virt í heild sinni verði að telja að framkvæmd greiðslumats á lántaka í upphafi hefði ekki haft áhrif á ákvörðun sóknaraðila.

Þá bendir varnaraðili á að sóknaraðili beri sönnunarbyrðina fyrir því að niðurstaða greiðslumatsins hefði haft áhrif á þá ákvörðun hennar að gangast í ábyrgð á láninu. Sóknaraðili hafi ekki á neinn hátt leitt líkur að því að niðurstaða matsins hefði haft áhrif á ákvörðun hennar. Í ljósi framangreinds, telur varnaraðili þá háttsemi sóknaraðila, að óska eftir að greiðslumat yrði ekki framkvæmt við lántökuna ásamt því að samþykkja fjórar skilmálabreytingar án greiðslumats og þá fimmtu þrátt fyrir að hafa séð neikvætt mat, benda til þess að niðurstaða matsins hefði ekki haft áhrif á ákvörðun hennar. Telur varnaraðili því að hann hafi ekki gengist gegn markmiðum samkomulagsins og að öll rök skorti fyrir því að fella niður ábyrgð sóknaraðila.

Varnaraðili byggir einnig á að skuldabréfið hafi verið gefið út árið 2000 og síðasta skilmálabreyting þess hafi verið undirrituð athugasemdalaust af sóknaraðila árið 2007. Það sé fyrst á þessu ári, 2013, að sóknaraðili hafi uppi athugasemdir við að greiðslumat hafi ekki verið framkvæmt við lántökuna. Það sé 13 árum eftir að

skuldabréfið hafi verið gefið út og 6 árum eftir að sóknaraðili hafi undirritað síðustu skilmálabreytinguna þrátt fyrir neikvætt greiðslumat. Telur varnaraðili að sóknaraðili hafi með þessari háttsemi sýnt af sér tómlæti sem renni enn frekari stoðum undir þá afstöðu varnaraðila að ekki sé tilefni til að ógilda ábyrgð sóknaraðila. Þegar málið sé virt í heild sinni telur varnaraðili að framkvæmd greiðslumats á lántaka í upphafi hefði ekki haft áhrif á ákvörðun sóknaraðila.

Að öllu framangreindu virtu telur bankinn það hvorki ósanngjarnt né andstætt góðri viðskiptavenju þótt ábyrgð samkvæmt umræddu skuldabréfi verði haldið upp á sóknaraðila. Því telur varnaraðili að ekki sé unnt að fella niður ábyrgðina með vísan til 36. gr. laga nr. 7/1936. Þá sé ekki unnt að fella niður ábyrgðina með þeim rökum að ábyrgðin hafi verið í ósamræmi við eðlilega og heilbrigða viðskiptahætti og venjur á fjármálamarkaði, sbr. 19. gr. laga nr. 161/2002 um fjármálafyrirtæki.

V.

Niðurstaða.

Ágreiningur aðila lýtur að gildi sjálfskuldarábyrgðar sóknaraðila á skuldabréfi nr. X, útgefnu af A til FF.

Varnaraðili krefst þess aðallega að kröfu sóknaraðila verði vísað frá, enda hafi sóknaraðili ekki tilgreint ógildingarheimild kröfu sinni um niðurfellingu ábyrgðar á skuldabréfi nr. X, til stuðnings og ekki sé ógildingarheimild í samkomulagi um notkun sjálfskuldarábyrgða.

Samkomulag um úrskurðarnefnd um viðskipti við fjármálafyrirtæki er m.a. undirritað af Sambandi íslenskra viðskiptabanka sem forveri varnaraðila var aðili að. Samkvæmt 2. gr. var markmið samningsaðila að með nefndinni væri viðskiptamönnum auðveldað að koma á framfæri kvörtunum vegna viðskipta við fjármálafyrirtæki og fá leyst úr þeim með skjótum og ódýrum hætti. Með vísan til þessa markmiðs samningsaðila, þ.m.t. varnaraðila, með nefndinni hefur nefndin í fyrri úrskurðum litið svo á að ekki gildi jafn strangar formreglur í málatilbúnaði fyrir nefndinni og gilda fyrir dómstólum. Í samræmi við markmið nefndarinnar og fyrri úrskurði hennar, sem birtir hafa verið, verður fjallað um kröfu sóknaraðila í samræmi við ógildingarreglur samningaréttar, sbr. t.d. úrskurð úrskurðarnefndar um viðskipti við fjármálafyrirtæki nr. 200/2012. Vísan varnaraðila til dóms Hæstaréttar í máli nr. 638/2010 á því ekki fyllilega við, enda eru ekki gerðar jafn strangar formreglur í málatilbúnaði fyrir nefndinni og gilda fyrir dómstólum. Myndi gagnstæð niðurstaða ganga þvert gegn fyrrgreindu markmiði úrskurðarnefndarinnar sem varnaraðili er aðili að.

Þótt fallast megi á það með varnaraðila að málatilbúnaður sóknaraðila sé ekki jafn hnitmiðaður og æskilegt væri, verður með vísan til alls framangreinds að hafna frávísunarkröfu hans. Er það enda mat nefndarinnar að málatilbúnaður varnaraðila hafi í raun tekið mið af öllum þeim atriðum sem máli skipta, þrátt fyrir þessa annmarka á erindi sóknaraðila.

Samkomulag um notkun sjálfskuldarábyrgða, dags. 27. janúar 1998, er undirritað af Sambandi íslenskra viðskiptabanka f.h. viðskiptabanka. FF var einn þessara viðskiptabanka og verður varnaraðili talinn bundinn við efni þess.

Samkomulag um notkun sjálfskuldarábyrgða tók m.a. til sjálfskuldarábyrgða á skuldabréfalánnum, sbr. 2. gr. samkomulagsins. Í 1. mgr. 3. gr. samkomulagsins var mælt fyrir um að fjármálafyrirtæki bæri að meta greiðslugetu greiðanda væri sjálfskuldarábyrgð sett til tryggingar fjárhagslegri skuldbindingu og ábyrgðarmaður óskaði eftir slíku mati. Samkvæmt 2. mgr. 3. gr. var fjármálafyrirtæki þó skylt að

greiðslumeta greiðanda þegar óskað var sjálfskuldarábyrgðar til tryggingar fjárhagslegri skuldbindingu sem nam meira en kr. 1.000.000. Tryggt skyldi að ábyrgðarmaður gæti kynnt sér niðurstöðu greiðslumats áður en hann gengist í ábyrgð enda lægi fyrir að greiðandi hefði samþykkt það, sbr. 3. mgr. sömu greinar.

Ekki liggja fyrir nein gögn um að varnaraðili hafi metið greiðslugetu A, útgefanda skuldabréfs nr. X, við útgáfu bréfsins. Verður því að miða við að greiðslumat hafi ekki farið fram. Samkvæmt 2. mgr. 3. gr. samkomulagsins var varnaraðila þó skylt að greiðslumeta greiðanda þegar óskað var sjálfskuldarábyrgðar til tryggingar fjárhagslegri skuldbindingu sem nam meira en einni milljón króna. Verður varnaraðili að bera hallann af því að slíkt greiðslumat fór ekki fram og þar með hver niðurstaða þess hefði orðið og hvort sóknaraðili hefði eftir sem áður gengist í ábyrgð fyrir A eftir að hafa kynnt sér matið, sbr. úrskurð úrskurðarnefndar um viðskipti við fjármálafyrirtæki nr. 95/2012.

Vísan varnaraðila til dóms Hæstaréttar í máli nr. 116/2010 máli sínu til stuðnings færi ekki staðist, en í því máli réði úrslitum sérstök yfirlýsing ábyrgðarmanns sem sýndi að hann hefði tekist á hendur ábyrgðina þótt skuldari hefði ekki staðist greiðslumat. Slík yfirlýsing liggur ekki fyrir í máli þessu.

Ekki verður fallist á með varnaraðila að dómur Hæstaréttar í máli nr. 343/2012 hafi fordæmisgildi í máli þessu, enda réðist niðurstaða umrædds máls einkum af því að í skýrslu stefnanda málsins fyrir dóminum kom fram að það hefði engu breytt þótt henni hefði verið kynnt efni umrædds greiðslumats áður en hún skrifaði undir skuldabréfið. Í máli því sem nú er um rætt liggur ekki fyrir hvort sóknaraðili hefði eftir sem áður gengist í ábyrgð fyrir lántaka eftir að hafa kynnt sér mat á greiðslugetu hans að fengnum leiðbeiningum um að það stæði til boða.

Ekki liggur fyrir hvenær sóknaraðila varð fyrst ljóst að með réttu hefði átt að kynna henni greiðslumat á skuldaranum með tryggilegum hætti og að þetta kynni að hafa áhrif á greiðsluskyldu hennar. Fæst ekki séð að þetta hafi komið upp við breytingar á greiðsluskilmálum skuldabréfsins. Í þessu ljósi telur nefndin sig ekki geta fallist á að sóknaraðili hafi sýnt af sér tómlæti sem leiði til þess að ábyrgðaryfirlýsing hennar verði látin standa. Verður hér að hafa í huga hve þröng staða ábyrgðarmanna er jafnan þegar leitað er eftir að þeir samþykki skilmálabreytingar á lánum sem ella fara í vanskilainnheimtu.

Í ljósi alls framangreinds og með vísan til 36. gr. laga nr. 7/1936 um samningsgerð, umboð og ógilda löggerninga verður að telja að rétt sé að ógilda sjálfskuldarábyrgð sóknaraðila á skuldabréfi nr. X, útgefnu af A til FF.

Ú r s k u r ð a r o r ð:

Sjálfskuldarábyrgð sóknaraðila, M, á skuldabréfi nr. X, útgefnu af A til FF er ógild.

Reykjavík, 16. ágúst 2013.

Haukur Guðmundsson

Geir Arnar Marelsson
Hildigunnur Hafsteinsdóttir

Jóhann Tómas Sigurðsson
Oddur Ólason